

ODPOVEĎ J. PEREGRINOVÍ

Martin SCHMIDT

K bodu 1. V ňom ma Jaroslav Peregrin kritizuje za neadekvátnu interpretáciu pojmu tautológie v *Traktáte*, ktorú stotožňujem výlučne s výrokmi určitej logickej formy. Odvolávajúc sa na časť 4.46 tvrdí, že Wittgenstein používa pojem tautológie oveľa širšie a to v zmysle akéhokoľvek výroku, ktorého pravdivosť je nezávislá od stavu sveta. Ak mu správne rozumiem, potom má na mysli skutočnosť, že Wittgenstein považoval za tautológie aj také výroky, ktorých pravdivosť je nezávislá od stavu sveta na základe ich obsahu. Ako napríklad v prípade výroku *Všetci starí mládenci sú slobodní* hoci, a na tom by sme sa obaja určite zhodli, v prípade výrokov filozofie by bolo oveľa obtiažnejšie dokázať ich nevyhnutnú pravdivosť (resp. nepravdivosť), ako v spomenutom príklade.

Dôvod stotožnenia tautológie s výrokom určitej formy súvisí s teóriou pravdivostných funkcií. V častiach 4.4 – 4.4661, medzi ktoré patrí aj 4.46, si Wittgenstein pripravuje pôdu pre túto teóriu, ktorej sa venuje v častiach nasledujúcich hneď po 4.4661. Pôdu si pripravuje úvahami o kombinatorických možnostiach pravdivosti a nepravdivosti elementárnych výrokov, pričom upozorňuje na dva krajné prípady, o ktorých sa zmieňuje v spomínanej časti 4.46. Nerozumiem, prečo tento prvý a nevyhnutný krok k teórii pravdivostných funkcií odtrhnúť od samotnej teórie. Pomocou teórie pravdivostných funkcií nedokážeme uvažovať o inom type tautológie, ako o tautológii, ktorej pravdivosť nezávisí od stavu sveta výlučne na základe jej formy. To potvrdzuje aj príklad tautológie v časti 5.101. Z tohto dôvodu tvrdím, že pojem tautológie v časti 4.46 musíme explikovať v duchu teórie pravdivostných funkcií, ktorej nevyhnutnou súčasťou sú aj úvahy o kombinatorických možnostiach pravdivosti a nepravdivosti elementárnych výrokov, o ktorých sa v spomínanej časti hovorí.

V *Traktáte* sa o výrokoch typu *Všetci starí mládenci sú slobodní* neuvažuje. To nakoniec potvrdzuje aj časť z Wittgensteinových rozhovorov s členmi Viedenského krúžku, ktorú Peregrin, hoci v inej súvislosti, cituje. Dôvod je ten, že takýto typ výroku je pomocou logicky nezávislých elementárnych výrokov neskonštruovateľný. S tým súhlasí aj Peregrin keď tvrdí, že v logicky dokonalom jazyku tautológia nemôže mať určitú formu. Preto ak nesúhlasí s mojou interpretáciou 4.46, musí dokázať, že výraz *Satz* sa v nej nevzťahuje na výroky logicky dokonalého jazyka a že časť 4.46 (a časti, ktoré jej bezprostredne predchádzajú a ktoré po nej bezprostredne nasledujú) nijako nesúvisí s teóriou pravdivostných funkcií. Neviem, na ktoré tvrdenia by sa v týchto dvoch prípadoch odvolal.

Teraz k bodu 2. Autorovi *Úvodu do analytické filozofie* sa musím ospravedlniť za skutočnosť, že som mu v článku pripísal také stanovisko, ktoré vo svojej knihe nezastával. Pri čítaní strany 73 Peregrinovho *Úvodu* som podľahol dojmu, že pri

Wittgensteinovom prehodnotení koncepcie o logickej nezávislosti stavov vecí a ich obrazov sa odvoláva na článok *Some Remarks on Logical Form*. Totiž, Peregrinove úvahy rovnako dobre zapadajú do tohto článku, ako aj do rozhovorov Wittgensteina s členmi Viedenského krúžku, ktoré mal v skutočnosti na mysli. Stále však zastávam inú interpretáciu vzťahu výrokov o farbách ku koncepcii o logickej nezávislosti stavov vecí a ich obrazov.

Výroky typu *X je červené* a *X je biele* nepredstavujú elementárne výroky v zmysle 4.21. Sotva by sme mohli predpokladať, že Wittgenstein v *Traktáte* prehliadol tak triviálnu skutočnosť, že medzi týmito dvoma výrokmí nevyhnutne jestvuje logická väzba. Pravdou je, že výraz *X* v daným výrokochoch zastupuje komplexnú entitu, alebo ako to nazýva Peregrin, konglomerát. Jeho časťou však nebudú predmety červenosti a belosti, lebo nejde o jednoduché a večné objekty, o ktorých sa hovorí v *Traktáte*. Inak povedané, výroky typu *X je červené* nie sú výrokmí logicky priezračného jazyka. Z tohto pohľadu je koncepcia o logickej nezávislosti stavov vecí a ich obrazov voči Wittgensteinovej kritike z 1929 imúnna, lebo logicky nezávislé sú len elementárne výroky logicky priezračného jazyka. Táto kritika však smeruje inde a na oveľa citlivejšie miesto. Wittgenstein si začína uvedomovať, že výroky o farbách nedokážeme analyzovať tak, ako si to v *Traktáte* predstavoval. Preto jeho dilema bola: buď budeme výroky typu *X je červené* považovať za nezmyselné, alebo nezmyselný je projekt úplnej analýzy, ktorého dôsledkom je aj téza o logickej nezávislosti stavov vecí. Postupne sa priklonil k druhej možnosti a to považujem za skutočný zlom v jeho myslení, ktorý smeroval k tomu, čo dnes nazývame neskorým Wittgensteinom. Dôvod spočíva v tom, že projekt úplnej analýzy je pilierom metafyziky a teórie jazyka v *Traktáte*. To bola jedna z hlavných tém môjho článku.